केन्द्रीय विद्यालय का.हि.वि.वि. परिसर वाराणसी
अर्धवार्षिकः परीक्षा (2024-25)

कक्षा – अष्टमी | **विषय – संस्कृतम्**
पूर्णांक – 60 | **समय – 2:30 घंटे**

खण्ड – क (अपठित-अवबोधनम्)

प्रश्न 1 -अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत (नीचे दिये गये अनुच्छेद को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर लिखो) – (10)

भारतवर्षः कृषिप्रधान-देशः। अत्र अनेके जनाः ग्रामेषु निवसन्ति। कृषकाः कृषि-कार्यं कुर्वन्ति अन्नानि च उत्पादयन्ति। अन्नं विना कुतः जीवनम्? कृषिकार्यं विना च कथम् अन्नानाम् उत्पादनम् भवेत्? अतः ग्रामाणां कृषकाणां च महत्त्वम्। केचित् ग्रामीणाः स्वे-स्वे गृहे स्थित्वा कार्याणि कुर्वन्ति। यथा लौहकाराः लौहकार्यम् कुर्वन्ति, कुम्भकाराः घटन् रचयन्ति, तक्षकाः काष्ठेन मञ्चकान्, फलकान् आसन्दिकाः च रचयन्ति। अनेकेषु ग्रामेषु विद्युत्-सुविधा न अस्ति। जलस्य अभावे कृषिः अपि इष्टम् फलं न ददाति। वस्तुतः ग्राम्य-जीवनम् अति कठिनम्। परम् ग्रामीणाः अल्पेन एवं सन्तुष्टाः भवन्ति।

(1) **एकपदेन उतरत –** 1 x 4 = (4)

i. i)भारतवर्षः कीदृशः देश: ?
ii. ii)के अन्नानि उत्पादयन्ति ?
iii. iii)के घटान् रचयन्ति ?
iv. iv)जलाभावे का इष्ट-फलं न ददाति ?

(2) **पूर्णवाक्येन उतरत –** 2x 1 = (2)

i. i)तक्षकाः किं कुर्वन्ति ?

(3)**मञ्जूषात: चित्वा शब्दानाम् अर्थं लिखत (सारणी में से चुनकर शब्दों का अर्थ लिखो) –** 1 x 4 = (4)

किसान	लुहार	कुम्हार	लकड़ी से

i.	कुम्भकारा:	-
ii.	लौहकारा:	-
iii.	कृषका:	-
iv.	काष्ठेन	-

खण्ड – ख (रचनात्मक-लेखनम्) 10

प्रश्न 2 -चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायाः साहाय्येन पञ्च (5) वाक्यानि रचयत – **1x5 =5**

(उद्यानम्, प्रातः चलनं, जनाः, लाभदायकं, एकः वृक्षः, लघुबालिका, भ्रमणम्, मध्ये)

प्रश्न: 3) मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत- **½ x 10 = (5)**

कश्चन दूरे नीचैः यदा तदा यदि तर्हि
परम् च सहसा

एकस्मिन् वने..................... व्याध: जालं विस्तीर्य .... स्थित:। क्रमश: आकाशात् सपरिवार: कपोतराज: ....आगच्छत्।.............कपोता: तण्डुलान् अपश्यन् ....तेषां लोभो जात:। परं राजा सहमत: नासीत्। तस्य युक्ति: आसीत् ....वने कोऽपि मनुष्य: नास्ति।..........................कुत: तण्डुलानाम् सम्भव:। ...._राज्ञ: उपदेशम् अस्वीकृत्य कपोता:तण्डुलान् खादितुं प्रवृत्ता:जाले ....निपतिता:। अत: उक्तम् ' .... विदधीत न क्रियाम्' ।

खण्ड – ग (अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्) 15

प्रश्न 4 -अधोलिखिते संधिविच्छेदे रिक्तस्थानानि पूरयत (नीचे लिखे सन्धि विच्छेद में रिक्तस्थान भरो) ½ x 6 = (3)

1	सहसैव	=	सहसा	+	....
2	परामर्शानुसारम्	=	....	+	अनुसारम्
3	वधार्हा	=	....	+	अर्हा
4	अधुनैव	=	अधुना	+	....
5	यद्यपि	=	....	+	अपि
6	सुरेश:	=	....	+	....

प्रश्न 5 -अधोलिखतेषु वाक्येषु कर्तृपदं क्रियापदं च चित्वा लिखत (नीचे लिखे वाक्यों में कर्त्ता व क्रिया पद चुनकर लिखो) – ½ x4 =2

		कर्त्ता	क्रिया
(1)	निर्गुणं प्राप्य भवन्ति दोषा:।	....	....
(2)	गुणज्ञेषु गुणा: भवन्ति।	....	....
(3)	मधुमक्षिका माधुर्यं जनयेत्।	....	....
(4)	पिशुनस्य मैत्री यश: नाशयति।	....	....

प्रश्न 6 -प्रदत्तवाक्येषु रेखाङ्कितपदस्य कृते प्रश्नवाचकपदं चिनुत। ½ x4 =2

क) **<u>लुब्धस्य</u>** यशः नश्यति।			
अ) कस्याः	आ) कस्य	इ) कुत्र	ई) केन
ख) पथि **<u>पाषाणाः</u>** विषमाः प्रखराः।			
अ) के	आ) कैः	इ) कदा	ई) किम्
(ग) अम्बिका **<u>क्रोडे</u>** उपविशति|			
अ) कुत्र	आ) केषाम्	इ) कस्मिन्	ई) किमर्थम्
घ) **<u>विश्रामगृहेषु</u>** कक्षं सुनिश्चितं भवेत्।			
अ) कति	आ) कस्य	इ) कुत्र	ई) किम्

प्रश्न: 7) धातुं प्रत्ययं च लिखत – ½ x4 =2

पदानि = धातुः प्रत्ययः

यथा – गन्तुम् = गम् + तुमुन्

(क)	द्रष्टुम्	=	.... + ...
(ख)	करणीयम्	=	.... + ...

(ग)	पातुम्	= .... + ...
(घ)	खादितुम्	= .... + ...

प्रश्न: 8) शब्दरूपप्रयोगे शुद्धम् उत्तरं चिनुत। - **1x2 =2**

क) .... पुस्तकं देहि। (छात्र)			
अ) छात्राय	आ) छात्रे	इ) छात्राणाम्	ई)छात्रैः
ख) .... परितः वृक्षाः सन्ति। (विद्यालय)			
अ) विद्यालयेन	आ) विद्यालयस्य	इ) विद्यालयात्	ई) विद्यालयम्

प्रश्न: 9) धातुरूपप्रयोगेशुद्धम्उत्तरंचिनुत। **1x2=2**

क) त्वं श्व: विद्यालयं __________ ।			
अ) गच्छामि	आ) गच्छतु	इ) गमिष्यसि	ई) गच्छन्ति
ख) अधुनाअहंचलचित्रं _________ ।			
अ) पश्यति	आ) पश्यामि	इ) पश्यतु	ई) पश्येत्

प्रश्न: 10) अधोलिखितपदानां संस्कृतरूपं (तत्सम-रूपं) लिखत - ½ x4 =2

(क) साथ = ... (ख) गोद = ... (ग) भाई = ...
(घ) कुआँ = ... (ङ) दूध = ...

खण्ड – घ (पठित-अवबोधनम्) 30

प्रश्न 11 -अधोलिखितम् पद्यं पठित्वा प्रदत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत (नीचे दिये गये पद्य को पढ़कर प्रश्नों के उत्तर लिखो)- **(5)**

गिरिशिखरे ननु निजनिकेतनम् ।
विनैव यानं नगारोहणम्।।
बलं स्वकीयं भवति साधनम्।
सदैव पुरतो निधेहि चरणम्।।

(1) एकपदेन उत्तरत– 1 x 2 =(2)

(1) निजनिकेतनं कुत्र अस्ति?

(2) सदेव कुत्र चरणम् निधेहि?

(2) पूर्णवाक्येन उत्तरत– (1)

(1)स्वकीयं बलं किम् अस्ति?

(3) यथानिर्देशम् उत्तरत– 2x 1=(2)

(1) 'भवति ' इत्यस्मिन् पदे किम् लकार:?

(अ)लट् लकार : (ब) लोटलकार :

(2) 'बलं स्वकीयम्' अत्र विशेषणपदं किम्?

(अ) स्वकीयम् (ब) बलं

प्रश्न: 12)अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - **5**

शालिनी - भ्रातृजाये! चिन्तिता इव प्रतीयसे, सर्वं कुशलं खलु ?
माला - आम् शालिनि! कुशलिनी अहम्। त्वदर्थं किम् आनयानि, शीतलपेयं चायं वा ?
शालिनी - अधुना किमपि न वाञ्छामि। रात्रौ सर्वैः सह भोजनमेव करिष्यामि।
(भोजनकाले मालायाः मनोदशा स्वस्था न प्रतीयते स्म, परं सा मुखेन किमपि नोक्तवती ।)

अ. एकपदेन उत्तरत – **1x3=3**

क) ‘ कुशलिनी अहम् ’ इति का वदति ?

ख) का मुखेन किमपि नोक्तवती ?

ग) शालिनी कदा भोजनं करिष्यति ?

आ. पूर्णवाक्येन उत्तरत – **1x1=1**

क) कस्याः मनोदशा स्वस्था न प्रतीयते स्म ?

इ) भाषिक कार्यम्- **1x1 =1**

(क) रात्रौ सर्वैः सह भोजनमेव करिष्यामि ।अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम् ?

प्रश्न 13) **-उचितकथनानां समक्षम् ‘आम्’ अनुचितकथनानां समक्षं ‘न’ इति लिखत (सही कथनों के सामने ‘आम्’ व गलत कथनों के सामने ‘न’ लिखो)** **½ x 5 = 2 ½**

(1) स्वकीयं बलं बाधकं अस्ति।
(2) निजनिकेतनं गिरिशिखरे अस्ति।
(3) पथि हिंस्राः पशवः न सन्ति।
(4) गमनं सुकरम् अस्ति।
(5) सदैव अग्रे एव चलनीयम्।

प्रश्नः 14)समानार्थकानि पदानि मेलयत- **½ x 5 = 2 ½**

जगति	नदी
तटिनी	नेत्रेण
प्रकृतिः	संसारे
चक्षुषा	वज्रात्
कुलिशात्	स्वभावः

प्रश्न 15 - मञ्जूषातःविलोमपदानि चित्वा लिखत (सारणी में से विलोमशब्द चुनकर लिखो) – ½ x 5 = 2 ½

ह्यः, उदासीना, कनिष्ठा, विगर्हितम्, सार्थकाः

(1) निरर्थकः - .... (घ) प्रशंसितम् - ....
(2) वरिष्ठा - .... (ङ) श्वः- ....
(3) प्रसन्ना - ....

प्रश्न 16 -मञ्जूषातः अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत (सारणी में से अव्यय शब्दों को चुनकर रिक्तस्थान भरो) **½ x 5 = 2 ½**

एव, तथा, परितः, सदा, पुरतः

(1) विद्यालयस्य .... एकम् उद्यानम् अस्ति।
(2) सत्यम् .... जयते।
(3) सः यथा चिन्तयति .... आचरति।
(4) ग्रामं .... वृक्षाः सन्ति।
(5) .... भगवन्तं भज।

प्रश्नः 17) विलोमपदानि योजयत- **1 x 5 = 5**

पुरतः	विरक्तिः
स्वकीयम्	आगमनम्।
भीतिः	पृष्ठतः
अनुरक्तिः	परकीयम्
गमनम्	साहसः